

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ НУЦЗ УКРАЇНИ**

Кафедра психології діяльності в особливих умовах

Яна АМУРОВА

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні вказівки до виконання контрольної роботи
для здобувачів відділення заочного навчання
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»

Черкаси – 2023

УДК 378.1:374
ББК 88.4я73
А 87

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології діяльності в особливих умовах Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України (протокол №2 від 30.08.2023)

Амурова Я.В.

Юридична психологія: [методичні вказівки до виконання контрольної роботи для здобувачів відділення заочного навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 053 «Психологія»] / Я. В. Амурова. Черкаси : ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2023. 37 с.

У методичних вказівках викладені навчально-методичні матеріали, необхідні для самостійного виконання контрольної роботи з дисципліни «Юридична психологія» здобувачами відділення заочного навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 053 «Психологія».

УДК 378.1:374
ББК 88.4я73
А87

© Черкаський інститут пожежної
безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ
України, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА	4
ФОРМИ І МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	5
ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ	5
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ВИБОРУ ВАРІАНТУ	6
ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	9
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	18
ДОДАТКИ.....	21
ТЕРМІНОЛІГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	23

ВСТУП

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Юридична психологія» адресовано здобувачам відділення заочного навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 053 «Психологія».

Представлений посібник складається з п'яти розділів, списку рекомендованої літератури, термінологічного словника та додатків. У посібнику викладено матеріали, необхідні для самостійного виконання контрольної роботи з дисципліни «Юридична психологія», подано інформацію щодо організаційно-методичного забезпечення самостійної роботи здобувача, форм і методів поточного та підсумкового контролю, оцінювання результатів засвоєння знань здобувачів, вимоги до оформлення контрольної роботи та вибору варіанту, завдання для виконання контрольної роботи. У необхідному об'ємі вказано базову та допоміжну літературу, укладено термінологічний словник.

Завдання, що становлять зміст контрольної роботи здобувача, охоплюють усю теоретичну структуру курсу дисципліни, і сформульовані так, що повною мірою дають змогу перевірити, як здобувачі засвоїли знання щодо закономірностей функціонування психіки, що виявляються у сфері суспільних відносин, які регулюються правом.

Кожен варіант контрольної роботи містить два теоретичних питання та одне ситуаційне завдання. Усі варіанти рівнозначні за своєю складністю і потребують застосування широкого діапазону знань, спрямовані не на просте відтворення окремих аспектів тієї чи іншої проблеми, а вимагають активізації творчої мисленнєвої діяльності здобувачів.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА

Самостійна робота здобувача, відповідно до Державних стандартів освіти, повинна становити не менш як 50% часу, передбаченого для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень.

Головною метою самостійної роботи здобувача є формування його пізнавальної активності, засвоєння ним основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості.

Основними завданнями самостійної роботи здобувача є засвоєння в повному обсязі основної освітньої програми та послідовне вироблення

навичок ефективної самостійної професійної (практичної й науково-теоретичної) діяльності на рівні встановлених стандартів.

Зміст самостійної роботи здобувача визначається робочою навчальною програмою вивчення дисципліни, завданнями та рекомендаціями викладача.

Обсяги самостійної роботи окремого здобувача можуть значно виходити за межі робочої програми, якщо це зацікавило його і у нього виникло бажання (потреба) у поглибленні та розширенні знань з даної навчальної дисципліни.

Самостійна робота здобувачів охоплює: підготовку до аудиторних занять; виконання завдань з навчальної дисципліни протягом семестру; самостійну роботу; підготовку до всіх видів контрольних випробувань тощо.

Самостійному вивченню здобувачами курсу чи окремих його тем передують оглядові лекції, на яких розглядаються завдання та послідовність вивчення курсу, найбільш важливі та проблематичні аспекти дисципліни, особливості їхнього вирішення у сучасних умовах глобалізації освітньої діяльності.

ФОРМИ І МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Під час проведення семінарських занять перевіряється засвоєння матеріалу, викладеного в лекції та індивідуальна робота здобувачів під час самопідготовки. До контрольних заходів входять поточний і підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача до виконання конкретної роботи. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять і система оцінювання рівня знань визначаються кафедрою.

Підсумковий контроль проводиться з метою перевірки рівня засвоєння здобувачами тем, передбачених програмою дисципліни «Юридична психологія». Форма підсумкового контролю – **залік**.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Оцінювання результатів засвоєння знань здобувачів здійснюється у такий спосіб і за такими критеріями: усне опитування; результати самостійної роботи (контрольна робота); результати заліку.

Шкала оцінювання знань наведена в таблиці 1.

**Таблиця відповідності результатів оцінювання знань
з навчальної дисципліни за різними шкалами**

Накопичувальна 100-бальна шкала	Рейтингова шкала ЄКТС	4-бальна шкала
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ВИБОРУ ВАРІАНТУ

Контрольна робота є самостійним видом роботи здобувача, передбаченим навчальним планом вивчення курсу «Юридична психологія».

Контрольну роботу оформляють на аркушах формату А4 (210 × 297мм), виконують машинним (за допомогою комп'ютерної техніки) способом на одному боці аркуша білого паперу.

Текст слід друкувати, витримуючи параметри сторінок: верхній, нижній береги – 20 мм, лівий – 30 мм, правий – 15 мм. Під час виконання роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності й чіткості тексту.

Помилки, описки та графічні неточності допускається виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого зображення машинним способом або від руки. Виправлене повинно бути такого ж кольору, як і основний текст.

Перед виконанням контрольної роботи необхідно ознайомитись з методичними вказівками, питаннями, передивитися записи, зроблені на лекціях.

На обкладинці необхідно вказати назву навчального закладу, факультет, кафедру, предмет, що вивчається, шифр залікової книжки, прізвище, ім'я та по батькові здобувача (Додаток А).

Під час виконання роботи необхідно спочатку записати завдання, а потім дати на нього відповідь. Відповіді повинні бути конкретними, написані державною мовою, акуратно оформлені.

У тексті контрольної роботи обов'язкове посилання на літературні джерела, перелік яких наводиться у списку використаної літератури. У список

літератури вносяться праці, з яких запозичуються цитати, думки, статистичні дані, на які робиться посилання.

Бібліографічні посилання – це сукупність відомостей про літературне джерело, що використовується в тексті контрольної роботи. Джерела в списку літератури потрібно розташовувати згідно порядку посилань в тексті роботи чи алфавітному порядку. Посилання в тексті на джерела слід зазначати у квадратних дужках, порядковий номер джерела визначається згідно із списком літератури.

У кінці роботи необхідно вказати перелік використаної літератури, поставити дату і підпис. Зразок правил оформлення бібліографічного опису літератури наведений у додатку Б.

Виконана робота направляється у відділення заочного навчання на перевірку в строк, який вказаний у графіку виконання контрольних робіт.

Оцінюється робота з урахуванням глибини викладення матеріалу, самостійності виконання та вміння використовувати знання на практиці.

Рівень знань здобувачів дисципліни за підсумками виконання контрольних робіт оцінюється з огляду на наступні критерії:

1. Повнота та правильність виконання завдання – основний критерій.
2. Здатність здобувача диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання.
3. Самостійність виконання роботи.

Контрольна робота з дисципліни «Юридична психологія» складається з двох теоретичних питань та одного ситуаційного завдання.

Обов'язковими вимогами до теоретичних завдань є: повна відповідь на питання; посилання на літературні джерела та їхній список.

Контрольна робота оцінюється: «зарахована», «не зарахована». У разі незарахування контрольної роботи вказуються причини цього. Контрольна робота може бути незарахована у випадках:

- виконано не той варіант контрольної роботи;
- завдання виконані з порушенням вимог до них, в т.ч. стосовно обсягу;
- не виконано або не вірно виконано одне із завдань.
- у роботі наявні академічний плагіат, фальсифікації чи фабрикації тексту.

Отримавши незараховану контрольну роботу, здобувач зобов'язаний уважно ознайомитися із зауваженнями і внести в роботу відповідні зміни та доповнення, усунути вказані недоліки. На обкладинці допрацьованої роботи необхідно вказати «Повторно» і направити її у відділення заочного навчання.

Здобувачі, які несвоєчасно направили контрольну роботу без поважних причин, на екзаменаційну сесію не викликаються.

Вибір варіанту.

Варіант контрольної роботи визначається за двома останніми цифрами індивідуального плану здобувача, у відповідності з таблицею 2. Наприклад, номер індивідуального плану 10045. Отже, варіант контрольної роботи – 45. За таблицею 2 визначаємо номери питань вказаного варіанту – 9, 19 та номер ситуаційного завдання – 16.

Таблиця 2

Таблиця вибору завдань

		Остання цифра шифру індивідуального плану									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Передостання цифра шифру індивідуального плану	0	1, 50 1	2, 49 2	3, 48 3	4, 47 4	5, 46 5	6, 45 6	7, 44 7	8, 43 8	9, 42 9	10, 41 10
	1	10, 40 11	1, 39 12	2, 38 13	3, 37 14	4, 36 15	5, 35 16	6, 34 17	7, 33 18	8, 32 19	9, 31 20
	2	2, 30 21	3, 29 22	4, 28 23	5, 27 24	6, 26 25	7, 25 26	8, 24 27	9, 23 28	10, 22 29	1, 21 30
	3	3, 20 1	4, 19 2	5, 18 3	6, 17 4	7, 16 5	8, 15 6	9, 22 7	10, 13 8	1, 25 9	2, 11 10
	4	4, 23 11	5, 34 12	6, 39 13	7, 28 14	8, 49 15	9, 19 16	10, 14 17	1, 31 18	2, 12 19	3, 47 20
	5	5, 33 21	6, 17 22	7, 26 23	8, 14 24	9, 15 25	10, 27 26	1, 41 27	2, 43 28	3, 19 29	4, 15 30
	6	6, 11 1	7, 12 2	8, 13 3	9, 16 4	10, 31 5	1, 16 6	2, 17 7	3, 18 8	4, 30 9	5, 20 10
	7	7, 21 11	8, 22 12	9, 23 13	10, 24 14	1, 25 15	2, 26 16	3, 27 17	4, 45 18	5, 29 19	6, 30 20
	8	8, 31 21	9, 32 22	10, 33 23	1, 34 24	2, 35 25	3, 36 26	4, 37 27	5, 38 28	6, 39 29	7, 40 30
	9	9, 41 1	10, 42 2	1, 43 3	2, 44 4	3, 45 5	4, 46 6	5, 47 7	6, 48 8	7, 49 9	8, 50 10

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Дати характеристику предмету та завданням юридичної психології.
2. Охарактеризувати систему юридичної психології.
3. Розкрити зв'язок юридичної психології з іншими науками.
4. Дати характеристику системі методів юридичної психології.
5. Розкрити особливості використання методу тестування в юридичній практиці.
6. Проаналізувати особливі умови процесуальної діяльності як професії.
7. Визначити зміст професійно важливих якостей слідчого.
8. Визначити зміст професійно важливих якостей адвоката.
9. Визначити зміст професійно важливих якостей судді.
10. Розкрити психологічні основи процесу доказування.
11. Охарактеризувати психологічні засади процесів планування та організації процесуальної діяльності.
12. Розкрити особливості слідчої діяльності.
13. Дати характеристику психологічним особливостям особистості слідчого.
14. Дати характеристику психологічним особливостям особистості обвинуваченого.
15. Дати психологічну характеристику особистості потерпілого.
16. Дати психологічну характеристику особистості свідка.
17. Розкрити психологічні особливості огляду місця події.
18. Розкрити тактико-психологічні прийоми, що сприяють одержанню інформації.
19. Охарактеризувати основні методи, що сприяють психологічній діагностиці особи під час допиту.
20. Дати характеристику тактико-психологічним особливостям очної ставки.
21. Описати психологічні закономірності сприйняття зовнішності людини.
22. Охарактеризувати психологічні особливості проведення слідчого експерименту.
23. Охарактеризувати психологічні особливості перевірки показань на місці події.
24. Розкрити психологічні закономірності процесу обшуку.
25. Скласти характеристику інтелектуальних завдань слідчого під час обшуку.
26. Описати роль спостереження під час проведення обшуку.
27. Розкрити психологічний зміст та обсяг поняття «огляд місця пожежі».
28. Проаналізувати психологічну структуру діяльності слідчого при огляді місця пожежі.
29. Розкрити психологічні особливості процесуальної діяльності суду.
30. Дати характеристику психологічним особливостям взаємостосунків учасників судового розгляду.

31. Розкрити психологічну структуру процесу прийняття рішення судом.
32. Охарактеризувати психологічні особливості при прийнятті колегіальних рішень судом.
33. Дати характеристику основним психічним станам підсудного.
34. Описати психологічні особливості судового допиту.
35. Розкрити психологічні особливості перехресного допиту.
36. Розкрити психологічну сутність та зміст очної ставки в суді.
37. Розкрити психологічний зміст та обсяг поняття «злочин».
38. Скласти схему психологічної структури злочину.
39. Розкрити психологічну характеристику мотиву злочину.
40. Проаналізувати динаміку змін психічного напруження в особи, яка вчинила злочин.
41. Проаналізувати особливості процесу формування установки злочинця на безкарність.
42. Охарактеризувати психологічну структуру особистості злочинця.
43. Розкрити загальні підходи до типізації особи злочинців.
44. Дати психологічну характеристику особи вбивці.
45. Дати психологічну характеристику особи хулігана.
46. Дати психологічну характеристику особи шахрая.
47. Охарактеризувати психологічні особливості колективу засуджених.
48. Проаналізувати психологічну структуру колективу засуджених.
49. Пояснити вплив соціальної ізоляції на особистість засудженого.
50. Скласти рекомендації з підготовки засудженого до життя на волі.

Ситуаційне завдання 1

Визначити, які поняття вивчаються галузями юридичної психології: злочинець; засуджений; правова соціалізація; делікт; допит; вина; покарання; злочинне співтовариство; ресоціалізація; правосвідомість.

Обґрунтувати свою точку зору.

Ситуаційне завдання 2

Слідчий Петров здійснює кримінальне провадження щодо злочинів: розкрадання коштів на виробничому підприємстві; заподіяння тяжких тілесних ушкоджень; хуліганство; пожежа на складі торгівельного підприємства; порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації автотранспорту.

Які властивості особистості повинні бути розвинуті у Петрова, щоб він міг ефективно здійснювати свої процесуальні функції?

Ситуаційне завдання 3

Проводячи обшук на дачі й дачній ділянці розкрадача, слідчий зіткнувся з необхідністю оглянути ділянку місцевості (0,5 га), засадженої плодовими

деревами, комору, підвал із численними банками консервації, стіс дров (1х3 м), гараж, криницю і сарай, у якому зберігалися старі речі.

Якими характерологічними якостями повинен володіти слідчий для успішного проведення обшуку?

Ситуаційне завдання 4

У міській прокуратурі кримінальне провадження у найбільш складних справах здійснює слідчий М. Він глибоко вникає в мотиви вчинення злочину, може тривалий час допитувати свідків, підозрюваних, потерпілих. У процесі спілкування легко встановлює психологічний контакт, вміє схилити людину до відвертої розмови, залишається спокійним, чемним і суворим у найскладніших ситуаціях, не втрачає витримки в екстремальній обстановці.

Які психофізіологічні якості характерні для слідчого М.?

Ситуаційне завдання 5

На допиті свідок давав явно помилкові показання. Слідчий грубо зажадав від нього говорити правду, але допитуваний продовжував наполягати на своїх показаннях. Тоді слідчий оголосив, що має намір притягнути його до відповідальності за дачу неправдивих показань, і затримав свідка.

Дайте психологічну оцінку діям слідчого.

Ситуаційне завдання 6

У процесі розслідування злочину було встановлено, що обвинувачений Крилов не брав участі у нападі на Носкову. Слідчий має вирішити питання про правомірність подальшого тримання Крилова під вартою. Він працює в поліції давно і добре знає, які неприємності по службі можуть бути в нього у зв'язку зі зміною запобіжного заходу. Слідчий залишив Крилова під вартою і став шукати підтвердження правомірності його перебування в слідчому ізоляторі.

Дайте психологічне обґрунтування ситуації. Як повинен діяти слідчий? Назвіть мотиви його дій.

Ситуаційне завдання 7

У ході розслідування злочину про пограбування ювелірного магазину підозра пала на гр-на Семенова, який, як було встановлено слідством, займався розведенням бджіл. Під час обшуку в нього слідчий старанно перевіряв бджолині вулики, але нічого в них не знайшовши, не приділив належної уваги іншій території.

Проаналізуйте даний приклад. У чому проявилася професійна деформація слідчого?

Ситуаційне завдання 8

В одному з кримінальних проваджень слідчий Ковальов запропонував прокурору на вибір два документи – обвинувальний висновок і постанову про припинення провадження у справі. На питання, чому подані взаємовиключні

рішення, Ковальов відповів: «Ви прокурор, вирішуйте самі, що правильно, я погоджуся з будь-яким варіантом».

Яка якість особистості слідчого проявилася в його поведінці?

Ситуаційне завдання 9

При розслідуванні дорожньо-транспортної події (ДТП) виник сумнів у безперервності гальмування до моменту наїзду. По свідченню одного зі свідків – водія-професіонала, гальмові вогні спалахнули, коли автомобіль знаходився на відстані 15-20 м від того місця, де було вчинено наїзд на жінку, що перебігала дорогу, і не гаснули до зупинки машини. Інші очевидці на цю подробицю не зважили.

Як називається особливість сприйняття, що дозволила свідку, який має фахові навички, точно виділити найбільш істотний момент події?

Ситуаційне завдання 10

Оперативний співробітник, притягнутий до дисциплінарної відповідальності за зрив операції по затримці злочинця, пояснив: «Я перебував цілий день на службі й утомився. Ввечері мені дали завдання в складі оперативної групи затримати особливо небезпечного злочинця. Моє місце було в засідці, а об'єкт спостереження – паркан, декілька дощок якого відсувалися. Вранці, коли вже розвиднилося, я почув за парканом кроки. Незабаром дошки відсунулися, і я крикнув: «Стій, буду стріляти!». Проте в дійсності злочинець знаходився на відстані 50-100 м від паркана, а те, що дошки відсунулися, мені здалося».

Як пояснити причину перекручування сприйняття об'єкта спостереження в даному випадку?

Ситуаційне завдання 11

Потерпіла, що піддалась нападу грабіжників, утруднювалася описати обстановку злочину. Проте на місці події вона точно вказала арку будинку, звідки з'явилися злочинці, і провулок, куди втік один із них.

Який механізм пам'яті був використаний для поновлення спогадів потерпілої?

Ситуаційне завдання 12

У невеличкому місті було вчинено жорстокий злочин проти дитини. Батьки з остраху за своїх дітей лякали їх можливістю стати новою жертвою незатриманого злочинця. Незабаром у відділення міліції надійшли сигнали, що діти бачили, як у підвалі одного з будинків «бродяги точили ножі і змовляли когось зарізати». Як показала перевірка, це були робітники слюсарної майстерні, що розпивали спиртне і сварилися.

Чим обумовлена поява такої чутки?

Ситуаційне завдання 13

При розслідуванні обставин нападу на потерпілу вона описала прикмети зовнішності злочинця – міцна статура, низьке чоло, важкі щелепи, чорні очі, тонкі губи. Коли ж її ознайомили з картотекою фотографій, вона впізнала

злочинця в щуплій молодій людині з відкритим поглядом і веселим виразом обличчя.

Який психологічний механізм такої помилки потерпілої?

Ситуаційне завдання 14

Громадяни Б. і Ш. обвинувачувалися в розбійному нападі. Вони забрали у потерпілого годинник і 1500 грн. При цьому Б. був затриманий на місці події і на допиті розповів, що він завдавав потерпілому удари кулаком в обличчя, а Ш., погрожуючи ножом, зірвав із його руки годинник, забрав із кишені хустку і гроші. Через добу Ш. був затриманий. Ніж у нього виявити не вдалося, проте були вилучені годинник і гроші. На допиті Ш. визнав, що брав участь у нападі, але в руці тримав не ніж, а авторучку. Для усунення суперечностей у їхніх показаннях було вирішено провести їх одночасний допит. Слідчий ще тільки приступив до з'ясування їхніх взаємовідносин, як Ш., звертаючись до Б., заявив: «У мене не було ножа. Я тримав у руці авторучку з блискучим металевим ковпачком. Її мені подарувала Ганна, вона це підтверджує. Ти також пригадай і підтвердь». Після цього Б. змінив свої показання: «Зараз я чітко пригадав, що не ніж, а авторучка була у руці Ш. Авторучку я бачив у нього і раніше. Її подарувала йому моя сестра Ганна».

Дайте оцінку доцільності проведення одночасного допиту цих осіб. Які прийоми варто використовувати для зниження рівня неконтрольованого спілкування?

Ситуаційне завдання 15

Обшук провадився в кабінеті розкрадача майна. Документи, пошук яких здійснювався, виявити не вдалося. Тоді за розпорядженням слідчого обшукуваного вивели з кімнати, у якій провадився обшук, а всі меблі в ній переставили. Потім обшукуваного знов ввели до кімнати і почали спостерігати за ним. Неспокійний погляд обшукуваного сковзнув по переставленій обстановці і зупинився на одній із шаф, де і були заховані документи.

У чому проявилася мимовільна реакція обшукуваного? За допомогою яких прийомів викликають мимовільні реакції у обшукуваного?

Ситуаційне завдання 16

У невеличкому місті тривалий час відбувалися пожежі. За деякими припущеннями вони були наслідком навмисних підпалів. Зрештою був затриманий злочинець – 23-літній Єфремов. Пояснюючи мотив своєї поведінки, він заявив, що в такий спосіб помстився потерпілим. Болісно самолюбний, незграбний, небагатослівний, невмілий у роботі Єфремов не користувався повагою в селищі: його рідко запрошували в гості, дівчата відхиляли його залицяння, а дорослі вважали нерозумним. Поступово ворожість до мешканців селища ставала для Єфремова звичним почуттям. У черговий раз потрапивши у становище знехтуваного, він кілька днів «не знаходив собі місця», мріяв «піднятися над людьми й усіх поставити на своє місце». Педантично вів підрахунок «приниженням», що йому нібито припадало терпіти. Якось будинок одного з «кривдників» зайнявся і Єфремов

відчув гостру насолоду, спостерігаючи за схвильованими і переляканими людьми. Наступного дня він сам підпалив будинок в іншому кінці селища і, знаходячись серед людей, що допомагали гасити пожежу, радів паніці. Незабаром потреба змушувати людей страждати, хвилюватися, плакати і переживати стала в Єфремова настільки великою, що він вже активно шукав приводу для сварки з ким-небудь із мешканців, щоб, зазнавши приниження, помститися за нього підпалом.

Використовуючи психологічну термінологію, оцініть особливості злочинної волі Єфремова.

Ситуаційне завдання 17

Обшук проводився за участі слідчого К. розшукувані документи виявити не вдалося. Тоді за розпорядженням слідчого, громадянина С., дома у якого проводили обшук, вивели з кімнати, де проводився обшук, а всі меблі у ній переставили. Потім громадянина С. завели у кімнату і взяли за ним спостерігати. Неспокійний погляд громадянина С. ковзав по зміненій обстановці кімнати і нарешті зупинився на одній із шаф. У ній і виявилися заховані документи.

У чому висловилася мимовільна реакція громадянина С.? Які прийоми викликали мимовільні реакції громадянина С.? Сформулюйте правила спостереження за громадянином С.?

Ситуаційне завдання 18

Потерпіла А. заявила наступне: коли вона поверталась з відрядження пізно ввечері 26 грудня, на неї було скоєно розбійний напад невідомими особами, які відібрали у неї особисті речі. У числі речей, що були при ній, була і цінна посилка, яку передали для її товариша по роботі. Місце нападу, вказане потерпілою, було погано освітлене, але вона впевнено описала прикмети грабіжників: один з них – блондин, одягнений у коричневе пальто із зав'язаним навколо шиї червоним шарфом із зеленими смужками; інший – шатен, одягнений в темно-фіолетове пальто і малинового кольору светр.

Слідчий засумнівався в достовірності показань потерпілої.

Якими знаннями про особливості зорових відчуттів керувався слідчий при оцінці показань потерпілої А.?

Ситуаційне завдання 19

При огляді місця пожежі на швейному ательє слідчий констатував, що найбільше постраждали приміщення, що розташовані у різних його кінцях: примірювальна, закрійна та приймальня.

Ділянки, що знаходяться між ними, постраждали значно менше. Було також встановлено, що у напівзгорілій шафі у приймальній майже не має попелу від документів, що там знаходились.

У закрійному відділенні виявили вигорання підлоги по концентрованій окружності. На місці пожежі не виявили тари, у якій злочинець міг зберігати горючу речовину. Слідчий провів огляд смітєвих баків у дворі ательє та виявив пляшку, що мала запах керосину, із слідами пальців рук. Виявилось,

що ці сліди належать завідувачу ательє, який у підсумку і був заарештований за підпал.

Дайте психологічну характеристику огляду місця пожежі як пізнавальної діяльності слідчого. Проаналізуйте мисленеві завдання слідчого з огляду місця пожежі.

Ситуаційне завдання 20

Помічено, що іноді особа, яка здійснює впізнання може у своїх свідченнях допустити помилки в описі ознак зовнішності особи злочинця. Так люди середнього зросту здаються людям невисокого зросту високими, худорляві – зазвичай вищими, а дуже повні – нижче фактичного зросту.

Поясніть, чим можна пояснити дані помилки сприйняття?

Ситуаційне завдання 21

З фонограми допиту свідка:

«Питання: Ви були свідком цього нещасного випадку?

Відповідь: Так.

Питання: Коли він стався?

Відповідь: 14 липня.

Питання: Це було близько півроку тому, чи не так?

Відповідь: Так.

Питання: І Ви стверджуєте, що ніби все сталося саме так, як ви показали?

Відповідь: Так, саме так.

Питання: Коли це було, у який час?

Відповідь: Близько 9 години ранку.

Питання: А тепер скажіть, що сталося о 9 годині наступного дня?

Відповідь: Цього я не пам'ятаю.

Питання: Але, тим не менше, Ви пам'ятаєте, що трапилося 14 липня?

Відповідь: Це я запам'ятав добре.

Питання: Ваша день пам'яті 14 липня була краще, ніж 13 або 15 липня.

Відповіді не було.

Які були сумніви і задум слідчого, який проводив допит? У чому полягали його психологічні розрахунки? За якими критеріями мовних висловлювань і невербальних реакцій людини можна визначити її нещирість?

Ситуаційне завдання 22

Троє підлітків, на вигляд яким 14-15 років, у вечірній час підійшли до літнього чоловіка, який сидів один на лавці і стали бити його кулаками, а коли він впав, почали наносити йому удари по різним частинам тіла. Після того, як чоловік втратив свідомість, один із підлітків витягнув з одягу потерпілого гаманець і всі троє, втекли.

Проаналізуйте дану кримінальну ситуацію і дайте відповіді на питання:

Які фактори, в свідомості цих підлітків могли вплинути на умисел вчинення злочину? Чому підлітки для нападу вибрали цього чоловіка? Які мотиви у цієї групи підлітків переважали при вчиненні злочину?

Ситуаційне завдання 23

До виправної колонії загального режиму доставлено 20 засуджених, які вперше вчинили злочини. Після розподілу їх працівниками адміністрації по загонах, всі вони по-різному стали поводитися. Багато з цих засуджених ні з ким не розмовляли, були замкнуті. У очах деяких з них було видно страх. На психологічний контакт ця група засуджених йшла дуже неохоче.

Проаналізуйте психологічну ситуацію і дайте відповіді на питання: Які причини вплинули на психологічний стан цієї групи засуджених? Протягом якого часу психологічний стан цих засуджених може змінитися? Після закінчення якого часу відбудеться адаптація групи засуджених до режиму виправної колонії?

Ситуаційне завдання 24

Багатоепізодні кримінальні справи, а також кримінальні справи стосовно злочинних груп можуть налічувати кілька десятків або навіть сотень томів. Складання обвинувачувального акту у таких справах є непростим завданням.

Які прийоми мнемотехніки ви могли б порекомендувати слідчому для того, щоб він міг впоратися з цими завданнями найбільш ефективно? Що розуміється під професійної пам'яттю юриста? Тренування яких видів пам'яті представляється вам найбільш корисною справою для професійної юридичної діяльності?

Ситуаційне завдання 25

Слідчий зайшов в темну квартиру підозрюваного зі сходового майданчика, залитої яскравим сонячним світлом, і протягом хвилини нічого не бачив. Це дозволило злочинцеві непомітно пройти повз і сховатися.

Який фізіологічний механізм тимчасової втрати гостроти зору?

Ситуаційне завдання 26

В ізоляторі тимчасового утримання між затриманим А. і затриманим Т. часто виникали бійки. Затриманий А. заявив, що не може терпіти присутність людини, який бере хабарі у трудящих, а затриманий Т. – що злочинець, який вчинив замах на честь жінки, не заслуговує поблажливості.

Які соціальні позиції затриманого А. і затриманого Т., лежать в основі конфлікту між ними?

Ситуаційне завдання 27

На запитання начальника слідчого відділу, чому слідчий Г. не може встановити контакт з підслідним М., слідчий відповів, що підслідний свідомо зриває допит: затягує час відповіді, дуже повільно говорить, відволікається і постійно «пережовує непотрібні деталі». У свою чергу підслідний заявив, що слідчий «весь час метушиться».

Визначте темперамент слідчого Г. і підслідного М.

Ситуаційне завдання 28

Свідок, який зіткнувся з підозрюваним в дверях ліфта, зазнавав труднощів у словесному описі його портрета, але зміг намалювати портрет на папері.

Що можна сказати про особливості пам'яті свідка?

Ситуаційне завдання 29

У ході розслідування квартирної крадіжки був допитаний у якості свідка пенсіонер К. За його словами, крадіжку скоїла група підлітків, які проживають у сусідньому будинку. На запитання, чому він так вважає, пенсіонер відповів, що ці підлітки постійно збираються у його під'їзді і говорять про придбання цінних речей.

Які особливості мислення пенсіонера К.?

Ситуаційне завдання 30

Літературний герой Шерлок Холмс говорив, що перш ніж починати розмовляти з людиною, потрібно по можливості точно встановити ступінь його розумового розвитку.

Як впливає рівень розвитку інтелекту на стиль мовного спілкування?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Бараненко Б.І. Психологія оперативно-розшукової діяльності: навчальний посібник / Б.І. Бараненко. – К. : ЦУЛ, 2007. – 272 с.
2. Бедь В.В. Юридична психологія: навч. посіб. / В.В. Бедь. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К. : МАУП, 2004. – 436 с.
3. Бочелюк В.Й. Юридична психологія : навч. посіб. / В.Й. Бочелюк. – Київ: ЦУЛ, 2010. – 336 с.
4. Коновалова В. О. Юридична психологія: підручник / В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
5. Лефтеров В.О. Юридична психологія: курс лекцій для студентів спеціальності 053 «Психологія» / В.О. Лефтеров. – Одеса: НУОЮА, 2019. – 93 с.
6. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України.
7. Психологія слідчої діяльності: навч. посіб. / В.Г. Андросюк, О.М. Корнєв, О.І. Кудерміна та ін. / За заг. ред. Л.І. Казміренко – К. : Правова єдність, 2009. – 364 с.

8. Чалдині Р. Психологія впливу / Роберт Б. Чалдині; пер. з англ. М. Скоробогатова. – Х. : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. – 368 с.
9. Шепітько В.Ю. Психологія судової діяльності: навч. посіб. / В.Ю. Шепітько. Х. : Право, 2006. – 160 с.

Допоміжна література

1. Александров Д.О. Становлення особистості працівника органів внутрішніх справ: монографія / Д.О. Александров. – К. : Вадекс, 2014. – 307 с.
2. Артюшин Л.М. Праця в особливих умовах / Л.М. Артюшин, С.П. Мосов, О.Р. Охременко. – К. : НАОУ, 2004. – 94 с.
3. Баранчук В.В. Тактика встановлення психологічного контакту при допиті: монографія / В.В. Баранчук ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. В.Ю. Шепітька ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Апостіль, 2019. – 195 с.
4. Гульман, Б. Л. Основи кримінальної сексуальності: навч. посіб. / Б.Л. Гульман, Н. Л. Калайтан. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2019. – 120 с.
5. Іванов В. М. Юридична конфліктологія : навч. посіб. / В.М. Іванов. – К. : МАУП, 2004. – 224 с.
6. Кудерміна О.І. Психологія особи як суб'єкта правоохоронної діяльності : монографія / О.І. Кудерміна. – Чернівці : Наші книги, 2013. – 415 с.
7. Лефтеров В.О. Психологічні детермінанти загибелі та поранень працівників органів внутрішніх справ: монографія / В.О. Лефтеров, О.В. Тімченко. – Донецьк: ДІВС МВС України, 2002. – 324 с.
8. Методичне забезпечення психологічного супроводження діяльності вищого навчального закладу системи МВС України / В.І. Московець, А.П. Москаленко, Д. О. Кобзін. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 240 с.
9. Мовна комунікація в діяльності сил охорони правопорядку: Теоретичні засади галузевої комунікації: монографія / за редакцією д-ра філол. наук, проф. Л.М. Пелепейченко. – Х. : АВВ МВС України, 2009. 272 с.
10. Охріменко І.М. Психологія оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. / за ред. А.В. Іщенка, В.С. Медведєва. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 296 с.
11. Психолого-криміналістичний портрет невстановленого злочинця / М-во внутр. справ України ; Експертна служба ; [авт-укл.: С. Шевцов, А. Тимошенко]. – Х., 2011. – 84 с.
12. Піз А. Мова рухів тіла / А. Піз, Б. Піз ; перекл. з англ. Наталія Лавська. – К. : КМ БУКС, 2017. – 416 с.
13. Розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами (тактико-психологічні основи) / В. М. Варцаба ; ред. В.

Ю. Шепітько ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Гриф, 2004. – 112 с.

14. Сабуров А.С. Юридична психологія : навчальний посібник / А.С. Сабуров. – К. : ТП Прес, 2003. – 208 с.

15. Франчук О.Ю. Психологія агресії: навч.-метод. посіб. / О.Ю. Франчук. – Черкаси: Вид-во Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, 2018. – 73 с.

16. Цимбал М. Л. Розслідування пожеж (огляд місця події та проблеми застосування спеціальних знань : [монограф., за ред. д-ра юр. наук, проф. В.Ю. Шепітька] / М.Л. Цимбал. – Х. : Гриф, 2004 р. – 360 с.

Інформаційні ресурси

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III (зі змінами) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131). – Режим доступу: <https://cutt.ly/MRrWXZP>.

2. Наказ МВС України від 31.08.2017, № 747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» [Електронний ресурс] // МВС України. – Режим доступу: <https://cutt.ly/0WcjnWM>.

3. Юридична психологія: навчально-методичний посібник щодо самостійного вивчення дисципліни [Електронний ресурс] / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України» ; [уклад.: С.І. Ніколаєнко, С.О. Ніколаєнко]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 145 с. – Режим доступу: <https://cutt.ly/eE53baE>.

ДОДАТКИ

Додаток А

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з «Юридична психологія»
(назва дисципліни)

Здобувача __-го курсу (т.н. 4 роки 6 міс.)
___ групи ОР «бакалавр»
спеціальності 053 «Психологія»
Іваненка І.І.
Шифр 879

м. Черкаси – 20__ рік

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ БІБЛЮГРАФІЧНИХ ОПИСІВ

1. *Опис навчального посібника, підручника:*
 - Болюбаш Я.Г. Вища освіта в Україні : [підруч.] / Я.Г. Болюбаш. – К. : Либідь, 2002. – 264 с.
 - Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / [М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.] ; за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль, 2004. – 384 с.
2. *Опис статті з журналу, газети.*
 - Андрущенко В.П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 5–9.
3. *Опис державних документів:*
 - Кодекс цивільного захисту України : [закон України, 02.10.2012 р., № 5403-VI] // Голос України, 2012. – № 220 (5470). – С. 4-20.
 - Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу : наказ МОН України від 20.10.2004 р. / МОН України. – К., 2004. – № 812.
4. *Опис тез наукових конференцій:*
 - Бойченко А.П. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства / А.П. Бойченко // Сучасні тенденції освіти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 15-16 лист. 2012 р.). – Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2012. – С. 4–11.
5. *Опис періодичного видання:*
 - Черних О.С. Вхідження України до загальноєвропейського простору вищої освіти / О.С. Черних // Вісник книжкової палати. – 2004. – № 5 (94). – С. 48–53.
6. *Опис словників:*
 - Косар В.Б. Термінологічний словник / В.Б. Косар. – Х. : Прапор, 2008. – 530 с.
7. *Опис авторефератів дисертацій:*
 - Вовчата Н.Я. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.пед.н. : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Н.Я. Вовчата. – Львів, 2010. – 25 с.
8. *Електронні ресурси:*
 - Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/education/higher/bolpr/strateg.doc.

ТЕРМІНОЛІГІЧНИЙ СЛОВНИК

А

Авторитет (authority) – загально визнаний вплив окремої людини або колективу, організації у різних сферах суспільного життя, що ґрунтується на знаннях, високих моральних якостях, досвіді.

Агресивність (aggression) (від. фр. *agressif* – визивний, войовничий) – емоційний стан і риса характеру людини, що супроводжується імпульсивною активністю поведінки, афективними переживаннями – гнівом, злістю, ненавистю, ворожістю, прагненням заподіяти іншому травму (фізично або морально). В агресивному стані особа може повністю втрачати самоконтроль. Агресивність може бути спрямована і на себе.

Асертивність (assertion) – визначається як “неконфліктна поведінка”, “уміння вирішувати конфлікти”, поведінка людини (включаючи конфліктні ситуації) на основі таких якостей: 1) повага до себе, почуття власної гідності, чесність, протидія маніпуляції; 2) повага до інших, дружелюбність, визнання права інших на власну точку зору, позицію; невикористання стосовно інших маніпулятивних технологій; 3) використання при вирішенні конфліктних ситуацій принципу співробітництва.

Асоціація (association) – соціальна група, в якій відсутня об’єднуюча їх спільна діяльність, організація та управління і в якій взаємовідносини опосередковуються особисто значимими цілями спілкування.

Афект (affect) – короткочасне, бурхливе переживання людини (гнів, лють, жах, відчай, раптова радість), що виникає, як правило, у відповідь на сильний подразник. У стані А. знижується здатність людини осмислювати значення своїх дій і керувати ними.

Б

Безумовний рефлекс (unconditional reflex) – відносно постійні успадковано закріплені реакції організму на певні впливи зовнішнього середовища, що відбуваються за допомогою нервової системи.

Біхевіоризм (behaviourism) (з англ. *behaviour* – поведінка) – напрям в американській психології ХХ ст., який зводить психіку до різних форм поведінки як сукупності реакцій організму на стимули зовнішнього середовища. Тому особистість в цій теорії – це сукупність реакцій поведінки, які притаманні даній людині, це організована і відносно стійка система навиків. Формула “стимул – реакція” (S – R) провідна в біхевіоризмі.

В

Витіснення (oust) – механізм психологічного захисту особистості у психоаналітичній теорії; процес, у результаті якого неприйнятні для особи думки, спогади, переживання, потяги витісняються із свідомості у сферу несвідомого.

Відчуття (feeling, sensation) – психічний процес, що полягає у відображенні мозком окремих властивостей та якостей предметів і явищ об'єктивного світу, а також станів організму при безпосередньому впливі подразників на відповідні органи чуттів.

Вміння (ability) – засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок.

Воля (will) – внутрішня активність особистості, пов'язана з вибором мотивів, цілепокладанням, прагненням до досягнення мети, зусиллям до подолання перешкод, мобілізацією внутрішньої напруженості, здатністю регулювати спонукання, можливістю приймати рішення та гальмувати поведінкові реакції.

Вольовий процес (will process) – психічний процес свідомої і цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення бажаної мети.

Вольові якості (will characteristics) – відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особистістю рівень свідомої саморегуляції поведінки, її влади над собою.

Г

Гуманістична психологічна теорія (humanistic psychological theory) – (від лат. humanus – людський) – напрям в сучасній психології (виник в 50-ті роки ХХ ст.). Теорія названа гуманістичною, тому що визнає своїм предметом особистість як унікальну цілісну систему, яка є не чимось заданим, а відкритою можливістю самоактуалізації, яка базується на вірі і можливості розквіту кожної людини, якщо дати їй можливість вибирати свою долю і направляти її.

Гендерна ідентичність – поняття, що характеризує людину з точки зору її належності до чоловічої або жіночої групи, відповідно до того як людина сама себе визначає.

Д

Депресія (depression) – відчуття пригніченості, песимізму, занепаду духовних сил. Виникає внаслідок деяких психічних і загальних захворювань або як реакція на важкі життєві ситуації (смерть рідних, втрата життєвої

перспективи, розчарування в чомусь або в комусь). Депресивний розлад, що буває за певних обставин у кожної людини, потрібно відрізнити від клінічної депресії як психічної хвороби.

Дифузійна група (diffusion group) – неорганізована або випадково організована соціальна група (глядачі, екскурсія, натовп тощо).

Довготривала пам'ять (long-term memory) – виявляється в процесі набування й закріплення знань, умінь і навичок, розрахованих на тривале зберігання та наступне використання в діяльності людини.

Довільна пам'ять (free memory) – вид пам'яті, що характеризується усвідомленням мети щось запам'ятати.

Довільна увага (free attention) – це свідомо спрямоване зосередження особистості на предметах і явищах навколишньої дійсності, на внутрішній психічній діяльності. Довільна увага своїм головним компонентом має волю.

Домашнє насильство – повторювальний із збільшенням частоти цикл фізичних, словесних, емоційних, духовних, економічних образ з метою контролю, залякування, навіювання почуття страху.

Е

Економічне насильство в сім'ї – одноосібний розподіл коштів сімейного бюджету домінуючим членом сім'ї і строгий контроль за витратою грошей з його боку, є однією з форм вираження емоційного тиску і образи.

Експеримент (experiment) – метод психологічного дослідження, специфіка якого полягає в тому, що в ньому продумано створюється штучна ситуація, у якій досліджувана властивість виявляється найкраще їїможна точніше і легше оцінити. Існують такі види експериментів: природний, лабораторний.

Екстраверсія (extraversion) (від лат. extra – назовні, versio – направляю) – спрямованість, в силу організації нервових процесів, відчуттів, переживань та інтересів індивіда, до зовнішнього світу. Осіб, для яких характерна екстраверсія, називають екстравертами.

Екстремальна психологія – науково-практичний розділ психології, який вивчає психологічні закономірності діяльності особистості при виникненні надзвичайних обставин та ситуацій, пов'язаних з підвищеним професійним ризиком, небезпекою для життя та здоров'я, та розробляє науково обґрунтовані заходи психологічного забезпечення професійної та функціональної надійності працівників екстремальних професій при виконанні задач в умовах, що потребують граничної мобілізації фізичних, психологічних та моральних якостей особистості.

Екстремальна ситуація – раптово виникла ситуація, яка виходить за межі нормального людського досвіду та погрожує чи сприймається суб'єктом як погрожуюча життю, здоров'ю, благополуччю.

Екстремальні умови діяльності – об'єктивні обставини дійсності, які суттєво впливають на зміст та якість діяльності, несуть потенційну загрозу життю та здоров'ю суб'єкта праці, і характеризуються: постійною інтенсивною дією загрозливих факторів діяльності; мобілізацією резервних буферних можливостей працівника; сильно вираженими негативними функціональними станами; значними нервово-психічними та енергетичними витратами (до 4 тис. ккал.); потребою відновлення після діяльності.

Екстрена психологічна допомога – це система короткострокових заходів, які надаються людям, що постраждали у зоні надзвичайної ситуації або найближчим часом після травматичної події.

Емоції (emotions) – це особливий клас психічних явищ, що відображає у формі безпосереднього, швидкоплинного переживання важливість для життєдіяльності індивіда певних явищ і ситуацій, які діють на нього.

Емоційна пам'ять (emotional memory) – виявляється в запам'ятовуванні людиною своїх емоцій та почуттів. Запам'ятовуються не стільки самі по собі емоції, скільки предмети та явища, що їх викликають.

Емоційні процеси (emotional processes) – специфічна форма психічного відображення суб'єктивного ставлення людини до предметів або явищ у формі безпосереднього переживання, приємного чи неприємного.

Емпатія (empathy) – емоційний аспект розуміння іншої людини, здатність відгукнутися на її проблеми, уміння проникнути в переживання іншої людини, переживати разом з нею, співчувати їй.

Ентузіазм (enthusiasm) – психічний стан великого піднесення, душевного пориву.

Естетичне виховання (aesthetic training (education)) – процес розвитку в людини здібностей сприймати і правильно розуміти прекрасне в дійсності та мистецтві; процес формування естетичної свідомості, розвитку творчих здібностей і обдарувань у різних галузях естетичної діяльності.

3

Запам'ятовування (remembering) – процес пам'яті, який забезпечує відбір, прийом і фіксацію інформації.

Звичка (habit) – схильність людини до відносно усталених, стандартних способів дій.

Здібності (abilities) – психічні властивості індивіда, які є передумовою успішного виконання певних видів діяльності.

Знання (knowledge) – перевірені суспільно-історичною практикою результати процесу пізнання, відображені у свідомості людини у вигляді уявлень, фактів, суджень, теорії.

Зовнішня увага (outside attention) – вид уваги, що спрямована на довкілля і зумовлюється зовнішніми подразниками.

I

Індивід (individual) – біологічний організм, носій загальних спадкових якостей біологічного виду “людина”; представник людського роду – homo sapiens.

Індивідуальність (individuality) – неповторне співвідношення особистих рис та особливостей людини (характер, темперамент, здібності, особливості протікання психічних процесів, сукупність почуттів тощо), що утворюють її своєрідність, відмінність від інших людей. І. – особлива і не схожа на інших людина в повноті її фізичних та духовних якостей.

Інстинкт (instinct) – біологічно зумовлена вроджена тенденція чи імпульс до певної поведінки без участі мислення, навчання чи досвіду.

Інсайт (insight) – нове рішення проблеми, що виявляється раптово після того, як суб'єкт інтегрує інформацію, що є в пам'яті і що надходить з навколишнього середовища.

Інтроверсія (introversion) (від лат. intro – всередину, versio – повертати) – спрямованість, в силу організації нервових процесів, відчуттів, переживань та інтересів індивіда, на свій власний внутрішній світ. Осіб, для яких характерна інтроверсія, називають інтровертами.

Інтуїція (intuition) – процес безпосереднього одержання знання за допомогою цілісного охоплення проблемної ситуації без дискурсивного його виведення й доведення.

K

Колектив (staff) – соціальна група вищого рівня розвитку з певною організаційною структурою, що поєднана цілями спільної суспільно-корисної діяльності і має складну динаміку формальних та неформальних стосунків. Діяльність членів колективу визначається особистісно значимими і соціально визнаними цінностями.

Конфлікт (conflict) (з лат. conflictus – зіткнення) – особливий вид взаємодії, в основі якого лежать протилежні і несумісні цілі, інтереси, типи поведінки людей та соціальних груп, які супроводжуються негативними психологічними проявами.

Концентрація уваги (concentration of attention) – властивість, яка полягає у єдності її зосередженості та інтенсивності.

Короткочасна пам'ять (short-term memory) – характеризується швидким запам'ятовуванням матеріалу, негайним його відтворенням і нетривалим зберіганням.

Криза – переломний момент, важкий перехідний стан, загострення, небезпечний нестійкий стан.

Криза – це реакція особистості на критичну ситуацію, що виражається в нездатності особистості розв'язати цю ситуацію в короткий час і звичний спосіб.

Кризова психологія – це галузь професійної діяльності, яка має на меті визначення психологічних особливостей життєвої ситуації та індивідуальності людини або групи, внесення позитивних змін у процес взаємодії між ними і профілактику небажаних форм поведінки для найбільш повного розкриття сутнісних сил людини.

Кризовий стан – нормальна реакція людини на аномальну (психотравмуючу) подію.

Кризова подія – стан спільної за часом небезпеки.

Критична ситуація – це така ситуація, у якій суб'єкт не може реалізувати основні потреби свого життя і яка ставить його перед необхідністю зміни способу буття.

Л

Лідер (leader) (від англ. leader – провідний, керівник) – особистість, що користується визнанням та авторитетом групи і за якою група визнає право приймати рішення про дії у важливих ситуаціях, бути організатором діяльності групи і регулювати відносини у групі.

Логічне мислення (logical thinking) – вид мислення, що здійснюється з опорою на поняття, судження, закони логіки, не використовуючи емпіричні дані.

Людина (man) – біосоціальна істота, наділена свідомістю, вищими психічними функціями (абстрактно-логічне мислення, логічна пам'ять), здатністю пізнавати навколишній світ і активно змінювати, перетворювати його.

М

Маніпулювання (manipulation) (від лат. manipulatio – застосовувати маніпуляції, прийоми, дії) – вид психологічного впливу, спрямованого на неявне спонукання інших (іншого) до виконання визначених маніпулятором дій.

Мимовільна пам'ять (involuntary memory) – вид пам'яті, що характеризується фіксацією інформації без вольового зусилля, спрямованого на запам'ятовування.

Мимовільна увага (involuntary attention) – вид уваги, що виникає незалежно від наміру та мети людини під впливом найрізноманітніших подразників, які діють на той чи інший аналізатор організму.

Мислення (thinking) – процес опосередкованого та узагальненого відображення свідомістю людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках і відносинах; вища форма відображення дійсності у психіці.

Мова (language) – суспільно зумовлена система словесних знаків, яка слугує засобом спілкування в певному суспільстві.

Мовлення (speech) – процес спілкування засобами мови, мова в дії.

Моральне виховання (moral training) – цілісний процес, спрямований на розвиток моральності, моральнісних якостей, відносин та діяльності особистості.

Мотив (motive) – спонукальна причина дій і вчинків людини.

Мотивація (motivation) – сукупність мотивів, доказів для обґрунтування чогось, спонука до діяльності; мотивування.

Н

Навички (skills) – опанування до автоматизму способами використання певних засобів діяльності.

Навчання (education) – цілеспрямований педагогічний процес організації активної навчально-пізнавальної діяльності з оволодіння знаннями, вміннями і навичками, у ході якого здійснюється освіта людини, формується система відповідних компетентностей.

Насильство – примусовий вплив на кого-небудь.

Натовп – неорганізоване скупчення людей, пов'язаних між собою загальним емоційним станом, об'єктом уваги та метою.

Неврози (neuroses) – тимчасові функціональні розлади нервової діяльності.

Неформальна група (unformal group) – створюється та існує поза рамками офіційно визнаних організацій. Цілі, структура та діяльність Н. г. визначаються на основі особистих інтересів її учасників.

О

Образна пам'ять (image memory) – виявляється в запам'ятовуванні і відтворенні образів, уявлень конкретних предметів, явищ, їх властивостей.

Образне мислення (image thinking) – конкретне мислення, яке реалізується у вигляді аналізу і поєднання образів.

Оперативна пам'ять (operative memory) – забезпечує запам'ятовування і відтворення оперативної інформації, потрібної для використання в поточній діяльності.

Опитування (polling) – метод дослідження, при використанні якого людина відповідає на ряд питань, що їй задаються. Види опитувань: усне (бесіда, інтерв'ю), письмове (анкетування).

Органи чуття (рецептори) (receptors) – спеціалізовані периферійні утворення, які здійснюють прийом зовнішніх подразників, що діють на організм.

Особистість (personality) – соціально-психологічна сутність людини, яка формується в результаті засвоєння індивідом суспільних форм свідомості і поведінки, суспільно-історичного досвіду людства. Особистістю ми стаємо під впливом суспільства, виховання, навчання, взаємодії, спілкування тощо.

Особливі умови діяльності – це такі об'єктивні обставини дійсності, які визначають або впливають на зміст та якість діяльності, проте не несуть прямої загрози життю та здоров'ю суб'єкта праці, і характеризуються: епізодичною дією негативних факторів діяльності, що не мають великої сили чи інтенсивності; залученням до діяльності резервних можливостей працівника компенсаторного типу; помірним вираженням негативних функціональних станів; помірними нервово-психічними та енергетичними витратами (до 3,5 тис. ккал.); потребою у відпочинку працівника після діяльності.

II

Пам'ять (memory) – пізнавальний психічний процес сприймання, запам'ятовування, збереження, відтворення і забування індивідом свого досвіду.

Паніка – стан масового страху перед реальною або уявною небезпекою, який спричиняє не контрольовану поведінку людей, блокує здатність раціонально оцінювати обставини, мобілізувати вольові ресурси та організовувати спільну протидію.

Переконання (convictions) – усвідомлювані мотиви, які спонукають людину діяти відповідно до своїх поглядів і принципів; у педагогіці – метод виховання, який передбачає цілеспрямований вплив на свідомість вихованця з метою формування в нього позитивних морально-психологічних рис, спонукання до суспільно-корисної діяльності або подолання негативної поведінки.

Післядовільна увага (after-free attention) – виникає в результаті свідомого зосередження на предметах та явищах у процесі довільної уваги. Долаючи труднощі під час довільного зосередження, людина звикає до них, сама діяльність зумовлює появу певного інтересу, а часом і захоплює її виконавця; тоді увага набуває рис мимовільного зосередження.

Посилена психологічна увага – це система комплексних заходів психологічного характеру, що здійснюються з метою своєчасної профілактики та попередження надзвичайних подій серед працівників ризиконебезпечних професій, підвищення рівня адаптаційних можливостей особистості працівників до умов службової діяльності, забезпечення їх психологічного благополуччя, збереження психічного й фізичного здоров'я, запобігання службовому та побутовому травматизму.

Потяг (inclination) – стан організму, у якому виявляється безпосередньо-чуттєве відображення потреби. Поняття П. пов'язане з осмисленням своєрідних внутрішніх сил організму, що спонукають його до дії.

Почуття (feelings) – це специфічно людські, узагальнені, стійкі переживання ставлення до потреб, задоволення або незадоволення яких зумовлює позитивні чи негативні емоції.

Проблемна ситуація (problem situation) – ситуація або задача, для розв'язання якої суб'єкт має знайти й застосувати нові для себе знання чи способи дій; основне поняття проблемного навчання.

Професійна деформація – це явище, що характеризується змінами властивостей особистості (стереотипів сприймання, ціннісних орієнтацій, характеру, способів спілкування та поведінки тощо), змінами рівня виразності професійно важливих якостей фахівця, що відбуваються під впливом змісту, умов, тривалості виконання діяльності та його індивідуально-психологічних особливостей.

Професійне вигорання – це емоційне виснаження, що виникає на фоні стресу, який викликано міжособистісним спілкуванням.

Професіоналізація – процес перетворення особистості в професіонала. П. являє собою цілісний процес, який починається з моменту вибору професії і триває протягом всього професійного життя людини.

Психіка (psychology) – 1) душа; 2) внутрішній світ людини; 3) сукупність психічних процесів як свідомих, так і несвідомих; 4) здатність мозку відображати об'єктивну дійсність у формі відчуттів, уявлень, думок та інших суб'єктивних образів об'єктивного світу (свідомість).

Психічні процеси (psychical processes) – різні форми єдиного, цілісного відображення суб'єктом об'єктивної дійсності. Розрізняють такі основні види П. п.: відчуття, сприймання, пам'ять, уявлення, уява, мислення, мовлення, емоції, почуття, увага, воля.

Психічні стани (psychical state) – психологічна характеристика особистості, що відбиває її порівняно тривалі душевні переживання.

Психічне здоров'я – це такий стан благополуччя людини, при якому вона усвідомлює власні можливості, здатна справлятися з повсякденними життєвими труднощами, може плідно працювати та приносити користь суспільству.

Психоаналіз (psychoanalyses) – вчення З. Фрейда; система ідей, методів інтерпретації сновидінь та інших несвідомих психічних явищ, а також діагностики і лікування різних душевних захворювань.

Психолог (psychologist) – фахівець у галузі психології. Людина, яка має професійні знання й уміння та виконує певну роботу в теоретичній або практичній психології.

Психологічна допомога – це вид допомоги, яку надає кваліфікований психолог людині або групі людей з метою оптимізації психофізіологічних станів, пізнавальних процесів, поведінки, спілкування, реалізації індивідуальної і особливо групової діяльності.

Психологічна (екстремальна) підготовка – це система цілеспрямованої психолого-педагогічної діяльності, яка забезпечує належний рівень підготовленості людини, груп до дій в екстремальних ситуаціях та успішне подолання ними труднощів при реалізації життєвих і професійних намірів.

Психологічна проблема – це стан невизначеності, що виникає в процесі життєдіяльності індивіда між його намірами, уявленнями, мотивами й цілями поведінки та об'єктивними й суб'єктивними умовами її реалізації як протиріччя між очікуваними та реальними результатами дій людини.

Психологічне (емоційне) насильство – це періодичний, тривалий або постійний психічний вплив, спрямований на навмисне приниження людської честі й гідності, що стає причиною образ, страху, невпевненості в собі, гальмує розвиток особистості й призводить до формування патологічних рис характеру.

Психопрофілактика - один з різновидів психологічної допомоги, спрямований на попередження психічних захворювань, реабілітацію психічно хворих людей, а також на збереження, поліпшення й зміцнення психічного здоров'я (психогігієна).

Психосинтез (psychosynthesis) – теорія, метод розвитку цілісної і гармонічної особистості, зокрема шляхом синтезу її свідомої та безсвідомої частин.

Р

Реальні групи (real groups) – реально існуюче в певному просторі і часі об'єднання людей, яке характеризується тим, що його члени поєднані між собою реальними відносинами та зв'язками.

Референтна (еталонна) група (referent group) – реально існуюча або умовна група, погляди, норми та цінності якої є взірцем для особистості. Під її впливом вона формує свої життєві ідеали, вивіряє власні дії та вчинки.

Розум (mind) – вища форма теоретичного осягання дійсності, свідоме оперування поняттями, синтез знань на найвищому рівні теорій та ідей.

Рухова пам'ять (movement memory) – запам'ятовування, зберігання і відтворення людиною своїх рухів.

С

Самоактуалізація особистості (self-actualization of personality) – в теорії А. Маслоу процес та результат повної реалізації талантів, здібностей і можливостей людини.

Самовиховання (self-training) – свідомо, цілеспрямована та самостійна діяльність особистості, що виникає в результаті її взаємодії з середовищем і впливає на її розвиток та вдосконалення.

Самооцінка особистості (self-evaluation of personality) – оцінка людиною своїх якостей, себе, рівня успішності власної діяльності, сприйняття своєї особи іншими людьми, виходячи з системи цінностей людини.

Свідоме (conscious) – прояви психіки, що характеризуються контролем свідомості за перебігом психічних процесів. С. є протилежним станом несвідомого.

Свідомість (consciousness) – вища форма психіки, яка полягає в суб'єктивному відображенні об'єктивних властивостей предметів і явищ навколишнього світу, процесів, що відбуваються в ньому, своїх дій, у попередньому їх плануванні і передбаченні наслідків, у регулюванні взаємовідносин людини з природою і соціальною дійсністю.

Сексуальне насильство – вид домагання, що виражається у формі як нав'язаних сексуальних дотиків, сексуального приниження, так і примусу до сексу і здійснення сексуальних дій (аж до зґвалтування і інцесту) проти волі жертви.

Ситуація – реальна сукупність об'єктивно-суб'єктивних обставин, особливостей буття конкретної людини (групи, спільності), характерних для її життєдіяльності у якийсь момент або відрізок часу.

Словесно-логічна пам'ять (verbal and logical memory) –

запам'ятовування та відтворення понять, суджень, умовиводів, які відображають предмети та явища в їх істотних властивостях.

Снобачення (dreaming) – більш чи менш яскраві образи, що виникають під час сну.

Сон (dream) – змінений стан свідомості, протилежний неспанню, при якому відсутні рухи, ослаблені м'язи, загальмована діяльність центральної нервової системи. В основі сну лежить природне гальмування кори головного мозку.

Соціалізація людини (socialization of personality) – процес перетворення людської істоти на суспільного індивіда, утвердження її як особистості, включення у суспільне життя як активної сили.

Соціальна група (social group) – певна спільність людей, які поєднані на основі відповідних загальних ознак, що стосуються спільної діяльності, на підставі якої виникають певні психологічні утворення (соціальне почуття, інтереси та ін.).

Соціальна психологія (social psychology) – галузь психології, що вивчає психологічні прояви людини, які зумовлені її віднесенням в певну соціальну групу, та психологічні характеристики самих соціальних груп.

Соціальне середовище (social environment) – одна з основних категорій соціальної психології, що розкриває сукупність суспільних і психологічних умов, серед яких людина живе і з якими постійно стикається в процесі життя.

Соціально-психологічний клімат (social and psychological climate) – рівень міжособистісних стосунків, що виявляється як сукупність психологічних умов, які сприяють або заважають продуктивній діяльності особистості у групі; домінуючий настрій, морально-психологічна атмосфера, у якій виявляється властиве для членів групи ставлення до загальної справи і один до одного. Істотним показником С.-п. к. є рівень згуртованості групи.

Соціометрія (sociometric) – методика дослідження системи неформальних стосунків в певній групі в певний момент її існування. В основі лежить вимірювання відносин симпатій – антипатій, прийняття – неприйняття людьми одне одного, прихильностей, уподобань стосовно один одного.

Спілкування (communication) – взаємодія людей, яка полягає в обміні інформацією, діями та у встановленні взаєморозуміння.

Спостереження (observation) – метод психологічного дослідження, який полягає в спостереженні за об'єктом дослідження, реєстрації та поясненні психологічних фактів. Метод спостережень характеризується безпосереднім сприйняттям явищ і процесів у їхній цілісності і динаміці. Види спостережень: життєве і наукове, внутрішнє і зовнішнє, вільне і стандартизоване, включене і стороннє.

Сприймання (perception) – це психічний процес відображення людиною предметів і явищ у цілому, в сукупності всіх їх якостей і властивостей при безпосередньому їх впливі на органи чуттів; сукупність відчуттів.

Стиль управління (керівництва) (style of management) – стійка сукупність особистісних та соціально-психологічних характеристик керівника, за допомогою яких реалізується той чи інший метод (методи) керівництва.

Страх – емоція, що виникає в ситуаціях загрози біологічному або соціальному існуванню індивіда та спрямована на джерело дійсної або уявлюваної небезпеки.

Стрес (stress) – система реакцій (емоційний стан) організму у відповідь на будь-яку висунуту до нього вимогу. У стресовому стані людина припускається помилок у розподілі і переключенні уваги, у неї порушується перебіг пізнавальних процесів (сприймання, пам'ять, мислення), спостерігається розлад координації рухів, неадекватність емоційних реакцій, дезорганізація і гальмування всієї діяльності. Стрес може як позитивно, мобілізуючи, так і негативно впливати на діяльність (дистрес), аж до повної її дезорганізації.

Стресор (stressor) – фактор, який викликає стан стресу. Вирізняють фізіологічний і психологічний стресори.

Суб'єкт (subject) – суспільний організм, чия практична і пізнавальна активність спрямована на об'єкт. У психології С. є індивід або соціальна група, що цілеспрямовано діє з метою задоволення своїх практичних чи соціальних потреб.

Сублімація (sublimation) – “перерозподіл психічної енергії”. З точки зору психоаналізу психічна енергія неусвідомленого може сублімуватися, трансформуватися в енергію різних видів діяльності, які прийнятні для суспільства і людини (творчість, мистецтво, суспільну чи трудову активність).

Т

Тактильний (touching) – той, що належить до дотикових відчуттів, сприймається дотиком.

Темперамент (temperament) – індивідуально-типологічна характеристика людини, що виявляється в силі, напруженості, швидкості та врівноваженості перебігу її психічних процесів.

Тестування (testing) – спеціалізований метод психологічного дослідження, застосовуючи який можна отримати точну кількісну чи якісну характеристику розвитку певних психічних явищ за допомогою порівняння їх

показників з еталонними.

Терор – це стан дуже сильно страху (жаху), що виникає як реакція на певні дії, які мають за мету викликати саме цей стан у тих, по відношенню до кого вони здійснюються чи тих, хто є їх свідком.

Тероризм – це узагальнене поняття, що позначає комплексне явище, яке включає страх і жах, як мету певних (терористичних) актів і дій, самі акти і дії, їхні конкретні результати та весь спектр більш широких наслідків.

Трансперсональні психологічні теорії (transpersonal psychological theories) – це моделі людської психіки, в яких визнається значимість духовного і космічного вимірів та можливостей для розвитку свідомості. Людська психіка сумірна зі Всесвітом і всім існуючим. В центрі Т. п. т. – “психології за межами свідомості” – так звані “змінені стани свідомості”, переживання яких може привести до зміни фундаментальних цінностей, духовного переродження і формування цілісності особистості.

У

Увага (attention) – це особлива форма психічної діяльності, яка виявляється у спрямованості і зосередженості свідомості на вагомих для особистості предметах, явищах навколишньої дійсності або власних переживаннях, при одночасному відволіканні від того, що не є предметом уваги.

Уміння (ability) – здатність людини усвідомлено застосовувати набуті знання.

Умовивід (conclusion) – одна з головних форм теоретичного мислення (поряд з поняттям і судженням), в якій ми з одного або кількох суджень виводимо нове; спосіб логічного зв'язку висловлювань.

Умовна група (номінальна) (nominal group) – об'єднання людей за певною умовною ознакою (стать, вік, професія, освіта, етнічна, політична чи релігійна належність), в якому реальні особистості, які включені в умовну групу, не мають між собою реальних відносин та зв'язків і навіть можуть не знати один одного.

Умовний рефлекс (conditioned reflex) – один із двох основних типів рефлексів, відкритий і всебічно досліджений великим російським фізіологом І. П. Павловим (1849 – 1936). Різноманітні види У. р. утворюються за певних умов у процесі життєдіяльності організму на базі вроджених, безумовних рефлексів. У. р. виникає в результаті кількаразового поєднання дії безумовного подразника (зокрема, харчового) з дією будь-якого чинника.

Уява (imagination) – процес створення людиною на основі досвіду образів об'єктів, яких вона ніколи не сприймала, своєрідна форма відображення людиною дійсності, в якій виявляється активний

випереджальний характер пізнання нею світу.

Ф

Фізичне насильство – це навмисне завдання фізичних ушкоджень, а також свідоме позбавлення свободи, помешкання, їжі, одягу та інших нормальних умов життя, які можуть призвести до смерті, викликати порушення фізичного та психічного здоров'я.

Формальна група (formal group) – поєднання людей на підставі загальної діяльності, в рамках офіційно визнаних організацій. Цілі, структура та діяльність Ф. г. має нормативно визначений характер.

Фрустрація (frustration) – психічний стан особистості, викликаний неуспіхом у задоволенні її потреб та бажань. Стан фрустрації супроводжується різними негативними переживаннями: роздратуванням, розчаруванням, тривогою, відчаєм, агресією тощо.

Х

Характер (character) – комплекс сталих психічних властивостей людини, що виявляються в її поведінці та діяльності, у ставленні до суспільства, до праці, до інших, до самої себе.

Ч

Чутки – специфічний вид неформальної міжособистісної комунікації, у процесі якої інформація, що до певної міри відображає деякі реальні чи вигадані події, стає надбанням широкої дифузної аудиторії.

Ю

Юридична психологія – прикладна галузь психології, яка вивчає прояв і використання загальних психологічних механізмів та закономірностей у сфері відносин, що регулюються правом.

Я

“Я” (ego) – в психоаналізі визначається як свідомість, розумна, раціональна частина психіки. “Я” формується під впливом суспільства, яке висуває свої вимоги до людини.

Навчальне видання

АМУРОВА Яна

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні вказівки до виконання контрольної роботи
для здобувачів відділення заочного навчання
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»

Підписано до друку 10.09.2023. Формат 60x90 1/16.
Папір Technіk соріг. Друк ризограф. Ум. друк. арк. 3,6.
Тираж 300 прим. Замовлення №234.
Друкарня Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України.
18034, м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8.